

УДК 324(437.6) “2022”: 329.4(511.41)
DOI <https://doi.org/10.30970/PPS.2023.48.27>

ФАКТОР УГОРСЬКОЇ МЕНШИНИ СЛОВАЦЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ НА РЕГІОНАЛЬНИХ ВИБОРАХ 2022 РОКУ

Євгеній Гайданка, Володимир Басараб
*ДВНЗ «Ужгородський національний університет»,
факультет суспільних наук,
кафедра політології і державного управління
вул. Університетська, 14, 88000, м. Ужгород, Україна*

У статті представлено результати дослідження електоральних процесів на регіональному рівні у Словацькій Республіці у контексті виборів до Заступітельств країв 2022 р. Визначено вплив угорської етнічної меншини на політичні процеси у сучасній Словацькій Республіці.

Прослідковано еволюцію політичного руху етнічних угорців у Словацькій Республіці після невдалих парламентських виборів 2020 р. й до актуальних регіональних виборів 2022 р. Успішним результатом політичного ребрендингу партій етнічної спільноти стало створення Szövetség–Aliancia. Новосформована партія зуміла мобілізувати угорського виборця на півдні та сході Словацької Республіки. Szövetség–Aliancia зуміла отримати перший результат серед всіх партій, поступившись лише групі незалежних кандидатів. За впливом угорської етнічної меншини на регіональних виборах 2022 р. отримано наступну фрагментацію регіонів: 1) високофрагментовані – регіони в яких перемогу святкувала партія угорської меншини (західні Нітріанський та Трнавський краї), 2) середньофрагментовані – Szövetség–Aliancia отримує другий результат (центральнословацький Бансько-Бистрицький і східнословацький Кошицький краї), 3) нефрагментовані – партія угорської меншини не отримала жодного мандату (решта чотири краї різного географічного розташування). У Нітранському та Трнавському краях кандидати від Szövetség–Aliancia змогли скласти конкуренцію незалежним кандидатам на посаду Жупана краю.

Відмічено, що Szövetség–Aliancia як найбільша партія угорської меншини повинна вибудувати ефективні канали комунікації та співпраці не тільки з Братиславою, але й з Будапештом. Через Szövetség–Aliancia угорський прем'єр-міністр Віктор Орбан зберігає політичний капітал впливу на сучасну словацьку політику. Дострокові парламентські вибори восени 2023 р. покажуть справжній політичний потенціал провідної партії угорської етнічної меншини.

Ключові слова: угорська меншина, Словацька Республіка, регіональні вибори, партійна фрагментація, орбанізм.

Постановка проблеми. Взаємовідносини між угорською етнічною меншиною та центральним Урядом Словацької Республіки мають давню історію, а в період постсоціалізму цілковито еволюціонували у міцне соціально-політичне розмежування. Ця лінія конфлікту позначається стабільно високим рівнем політичної напруги, який дедалі більше залежить не так від Братислави, як Будапешту. Адже з поверненням до влади в Угорщині «нового – старого» прем'єра Віктора Орбана у 2010 р. реалізується доволі неоднозначна стратегія підтримки угорців Словаччини. Цей період став одним із самих напружених у словацько-угорських відносинах.

Для орбанівської Угорщини властива чітко продумана стратегія боротьби за закордонного виборця. Зокрема, на парламентських виборах 2018 р. провладну ФІДЕС підтримало понад 250 тис. закордонних угорців по всьому світі [1]. По суті, партія перемогла

закордоном із результатом майже у 90% голосів. У квітні 2010 р. парламент Угорщини приймає закон про можливість отримання закордонним угорцем громадянства Угорщини за спрощеною процедурою. Для отримання громадянства непотрібно було проживати в Угорщині на постійній основі. Достатньо вільно говорити угорською мовою або ж мати угорських родичів. Через декілька годин словацька Національна Рада відповідає обов'язковою вимогою відмови від словацького громадянства у випадку отримання громадянства Угорщини [2]. Із потеплінням відносин між Братиславою та Будапештом в останні роки були зроблені певні дипломатичні кроки й у питаннях оновлення інституту подвійного громадянства у Словаччині. Проте у сучасній Словацькій Республіці подвійне громадянство не допускається, а новелізація спеціалізованих законів радше розв'язує наявні суперечності словацько-чеських, ніж словацько-угорських відносин [3].

Місцеві вибори, які відбулись у Словацькій Республіці восени 2022 р. засвідчили повернення угорців до активного політичного життя. Електоральний успіх найбільшої політичної сили знову актуалізує «угорський фактор» у словацькій політиці. Особливо це важливо в умовах глибокої політичної кризи у Словаччині, зовнішнього впливу на країну Віктора Орбана та контексту дострокових парламентських виборів, які призначені на осінь 2023 р.

Аналіз останніх наукових досліджень. Питання політичного структурування у Словацькій Республіці є широко дослідженим не тільки словацькими, але й вітчизняними науковцями. Комплексно досліджується політико-партійний простір чи трансформація системи владних відносин Словацької Республіки [4], [5], [6], [7]. Проте ми спробуємо прослідкувати вплив угорської етнічної меншини у Словаччині на прикладі регіональних виборів 2022 р.

Мета дослідження. Основною метою статті є прослідкувати вплив фактору угорської етнічної меншини на електоральні процеси в регіонах сучасної Словацької Республіки.

Виклад основного матеріалу. За даними останнього на сьогодні перепису населення 2021 р. всього у Словацькій Республіці нараховується 422 065 представників угорської меншини, що складає 7,75% у всій етнічній структурі країни [8]. Необхідно відмітити, що це не тільки другий за кількістю показник етнічної меншини, яка проживає у Словацькій Республіці, але й одна з найбільших угорських меншин серед країн світу. Угорці Переважно проживають на півдні та сході Словаччини по лінії кордону з Угорщиною. Фактично 8-ми відсоткова етнічна меншість завжди була активно репрезентована на словацькій політичній арені, починаючи з перших альтернативних парламентських виборів 1990 р. Партії угорської меншини незмінно потрапляли до словацької Народної Ради. Винятком стали лише останні парламентські вибори 2020 р., коли жодна з двох найвпливовіших партій угорців (більш радикальна MKÖ-MKS та ліберальна MOST-HÍD) не змогла подолати прохідний бар'єр у 5%. За підсумками електорального фіаско постала необхідність політичного ребрендингу політичного руху етнічних угорців. В іншому випадку, політичні партії словацьких угорців поступово еволюціонували б у бік захисту локальних інтересів угорської меншини виключно у місцях їхнього компактного проживання. Пріоритетом ж захисту прав угорців у Словаччині залишається парламентська політична діяльність. Саме з такою метою на початку жовтня 2021 р. на основі політичного союзу декількох найбільш впливових політичних партій була створена нова політична сила «Szövetség–Aliancia». Збережено двомовність у назві партії (угорська – словацька), а лідером обрано досвідченого політика Крістіана Форро (*Krisztián Forró*) [9].

Політична партія Szövetség–Aliancia є в цілому проєвропейською силою, діяльність якої пов'язується із розв'язанням наявних угорсько-словацьких конфліктів та мінімізації

їхнього виникнення у майбутньому. Ідеологічно політична сила є правочентристською, позиціонується як національно-консервативна. Стратегічним завданням залишається відстоювання інтересів угорської меншини, проте географія діяльності партії не звужується виключно до південних і східних районів Словаччини. Пріоритет партійної політики у парламентській діяльності. Szövetség–Aliancia декларує відкритість до політичного діалогу, проте є винятки – співпраця неможлива з Робертом Фіцо та Маріаном Котлебою [9]. Причиною є непрості відносини угорської меншини з Урядовими кабінетами Роберта Фіцо 2010-их рр. та антиугорські заклики праворадикала Маріана Котлеби. Регіоналізм партії помітний в основних принципах політичної діяльності, визначених програмою. У своїй діяльності партія угорської меншини концентрується довкола розв'язання проблем на півдні та сході країни, але через парламентські інститути. На міжнародному рівні близькість Szövetség–Aliancia до Будапешту очевидна, у тому числі, через формальну культивування міжнародної співпраці у форматі Вишеградської четвірки та EU.8. На рівні європейської політики ідентифікується з ліберальними консерваторами Європейською народною партією [10].

Жовтневі регіональні вибори 2022 р. стали першим електоральним досвідом для Szövetség–Aliancia. Це були успішні вибори для новосформованої партії угорської меншини, яка отримала мандати депутатів Заступительств Краю (слов. – *Zastupiteľstvo kraje*) (представницький орган місцевого самоврядування регіону) у «своїх округах». Для порівняння на загальнонаціональному рівні за рівнем електоральної підтримки угорці посіли перше місце, отримавши 54 мандати (12,88%), і поступившись лише групі незалежних кандидатів – 159 мандатів (37,94%) [11]. Зрозуміло, що у районах компактного проживання угорців Szövetség–Aliancia були на лідерських позиціях. Підтвердженням тому є отримані 54 мандати з 94 можливих в «угорських районах» (передусім, південь та схід Словаччини) [8; 11].

Якщо проаналізувати електоральні здобутки Szövetség – Aliancia на рівні районів, в яких більшістю проживає угорська меншина, то слід відмітити високу електоральну активність словацьких угорців. Зокрема, у районі Дунайська Стреда (*Dunajská Streda*) всі мандати до крайового Заступительства заповнені представниками угорської партії. Близьким до цього є результат в районі Галанта (*Galanta*) (сім з восьми мандатів), при чому тут проживає лише трохи більше третини етнічних угорців, чи у східнославацькому районі Требішов (*Trebišov*) з четвертиною етнічних угорців (також сім з восьми депутатів є представниками Szövetség–Aliancia). Навіть у Братиславському краї (*Bratislava*) через територіальні особливості формування виборчих округів угорська меншина отримала одного депутата до Заступительства Краю. З іншого боку, район Нове Замкі (*Nové Zámky*) з третиною угорської меншини в одному виборчому окрузі засвідчив максимум (три з трьох мандатів), а в іншому – жодного.

Вище наведені результати можливі у випадку співпадіння виборчого округу з ареалом проживання етнічних угорців. Проте у районі Михайлівці (*Michalovce*) зареєстровано понад 10-ти відсоткову угорську меншину, а не отримано жодного мандата до Заступительства Кошицького краю (*Košický kraj*). Натомість в одному з найбільш консервативних виборчих округів на крайньому сході Словаччини були підтримані соціально-популістські політичні сили¹.

¹ Найбільше голосів було віддано за незалежних кандидатів чи традиційно міцних на крайньому сході країни SMER-SD (у коаліції з консерваторами SME RODINA) – з кожної політичної сили було обрано по три депутати. Правочентристи у складі SaS та Progresívne Slovensko отримали тільки один мандат; аналогічним є результат HLAS-SD.

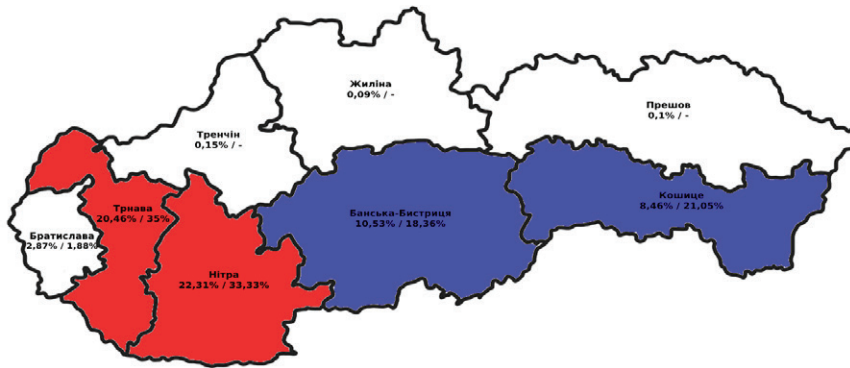

Рис. 1. Фрагментація регіонів Словачької Республіки за політичним розмежуванням угорської етнічної меншини (результати регіональних виборів 2022 р.)²

Джерело: розраховано авторами на основі даних Статистичного Бюро Словачької Республіки [11].

Регіональні вибори 2022 р. засвідчили певний рівень політичної фрагментації регіонів Словачької Республіки за розмежуванням угорської етнічної групи. Виділяємо три основні групи словацьких регіонів:

1. *Високофрагментовані* – регіони, в яких перемогу за кількістю отриманих мандатів здобуває партія Szövetség–Aliancia. Це словацькі краї, в яких проживає найбільша кількість угорської етнічної меншини – Нітрианський (*Nitra*) і Трнавський (*Trnava*). У Нітрианському краї партія угорців перемагає, а у Трнавському краї отримала однакову кількість депутатських місць разом з групою незалежних кандидатів (по 14 депутатів).

Високий рівень фрагментарності регіонів на півдні Словаччини підтверджують результати голосування за посаду Жупана (*Župan*) (найвища посада у системі самоврядування регіону) в обидвох краях. У Трнавському краї конкуренцію діючому Жупану Йозефу Віскупічу (*Jozef Viskupič*) склав представник Szövetség–Aliancia Йозеф Береней (*József Berényi*)³. Жупаном на другий термін був обраний Й.Віскупіч, проте Й.Береней переміг у двох районах, в яких проживає найбільша кількість етнічних угорців.

У Нітрианському краї склалась фактично аналогічна ситуація з електоральною підтримкою кандидата на Жупана від Szövetség–Aliancia Тібора Ченгера (*Tibor Tsenger*)⁴. «Угорський кандидат» програв незалежному Мілану Беліці (*Milan Belica*) п'ять відсотків (16,65% / 21,85%), проте був обраний у двох районах на півдні Нітрианського краю з найбільшою кількістю угорської етнічної меншини.

2. *Середньофрагментовані* – регіони, в яких за рівнем електоральної підтримки Szövetség–Aliancia була другою. Це два територіально великі Бансько-Бистрицький (*Banská Bystrica*) і Кошицький краї (*Košice*), в яких угорська меншина сконцентрована на півдні поблизу кордону з Угорщиною та кількісно коливається у межах вищих за

² Маркування регіонів: червоний колір – високофрагментовані; синій – середньофрагментовані; білий – нефрагментовані.

³ Йозеф Береней є досвідченим політиком, який пов'язаний з Партією Угорської Спільноти. Довгий час успішно будував парламентську кар'єру, маючи серйозну електоральну підтримку з боку угорської етнічної меншини.

⁴ Його політична кар'єра тісно пов'язана з партією угорської етнічної меншини МКÖ-МКС.

загальнонаціональні показники (8–10%). У краях фактично кожен п'ятий виборець підтримав партію угорської меншини.

Зважаючи на менший вплив угорської меншини на етнічну структуру в обидвох регіонах, рівень електоральної підтримки кандидатів на посаду Жупана також був нижчим. Наприклад, у Бансько-Бистрицькому краї не було зареєстровано жодного кандидата від Szövetség–Aliancia. У Кошицькому краї беззаперечно перемогу (55,31%) святкував другий раз поспіль Трнка Растіслав (*Trnka Rastislav*), кандидат від правоцентристської полікоаліції у складі п'яти політичних суб'єктів (у тому числі, й Szövetség–Aliancia). Тому стосовно посади Жупана фактор угорської етнічної меншини у Бансько-Бистрицькому та Кошицькому краях зіграв мінімальну роль.

3. *Нефрагментовані* – регіони, в яких Szövetség–Aliancia не отримали жодного мандату, а кількість угорської етнічної меншини коливається на рівні 0–2%. Відразу необхідно зауважити про виняток у столичному Братиславському (*Bratislava*) краї – в одному з виборчих округів (№ 22) з найбільшою кількістю етнічних угорців вдалося обрати одного депутата. При чому одне депутатське місце це квота, яка виділялась саме на цей округ.

У Тренчинському (*Trenčín*), Жилінському (*Žilina*) та Прешовському (*Prešov*) краї фактор угорської етнічної меншини майже відсутній. Частково про це розмежування можна згадати у контексті Прешовського краю, в якому Szövetség–Aliancia позначилась хоч якимось чином⁵. Також у Прешовському краї активним учасником виборів Жупана був Міхал Калінак (*Michal Kaliňák*), якому вдалось отримати 31,39% голосів. Це висуванець від нетрадиційного політичного союзу у складі лівих політичних сил (HLAS-SD і SMER-SD) та Szövetség–Aliancia.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Фактор угорської етнічної меншини, який ніби знівелоувався на останніх парламентських виборах 2020 р. знову на порядку денному сучасної словацької політики. Оскільки в останні роки підтримка традиційних ідеологічних партій на виборах суттєво знизилась, беззаперечними лідерами регіональних виборів визначилась когорта незалежних депутатів. Далі відмічаємо високий рівень підтримки єдиної політичної партії угорської етнічної меншини. За підсумками останніх регіональних виборів 2022 р., Szövetség–Aliancia розмістилась на другому місці серед за рівнем електоральної підтримки, а по суті, на першому серед політичних суб'єктів. Угорській меншині, яка кількісно складає у Словаччині 7,75% вдалося отримати 12,88% «своїх» депутатів. Це як молоді, так і досвідчені політики (переважно попереднього політичного формату SMK-МКР), які активно працюють в електоральному полі районів півдня та сходу Словацької Республіки.

Першою причиною електорального успіху Szövetség–Aliancia став продуманий політичний ребрендинг широкого політичного руху етнічних угорців Словаччини. На електоральній базі найбільш впливових партій (SMK-МКР, МКÖ–МКС) з'явилась нова політична сила з якою угорці півдня та сходу країни ототожнюють своє політичне майбутнє. Через провал традиційних угорських політичних сил на виборах до Національної Ради 2020 р. угорська меншина взяла політичний реванш з новою Szövetség–Aliancia вже на регіональних виборах 2022 р.

По-друге, ідеологічно Szövetség–Aliancia є проєвропейською політичною силою з виваженою стратегією співпраці зі словацьким Урядом. Звичайно, партія акумулює традиційні для угорців цінності і культивує християнську демократію. Проте партії вдалося

⁵ У Прешовському краї Szövetség–Aliancia була представлена у широкій коаліції разом з двома беззаперечними лідерами регіону HLAS-SD та SMER-SD. Тому важко визначити частину голосів виборців, які підтримали саме угорську етнічну партію. Цікавим є те, що на регіональному рівні було апробовано «неформатний» політичний політичний союз між партією етнічних угорців та силою Роберта Фішо. Це йде всупереч деклараціям, які були зроблені лідером Szövetség–Aliancia Крістіаном Форро восени 2021 року.

знайти баланс між угорським автономізмом МКÖ-MKS та «м'яким» лібералізмом MOSD-Híd. Нова партія Szövetség–Aliancia стала всеохоплюючою партією для всієї угорської етнічної меншини, при цьому орієнтуючись на ліберально-консервативного словацького виборця.

Зрештою, при розгляді сучасних політичних сил закордонних угорців завжди слід вважати на незмінного прем'єр-міністра Угорщини Віктора Орбана. Не стала винятком Szövetség–Aliancia, яка представляючи інтереси угорської меншини у словацькій політиці має дружні відносини з Будапештом. Незважаючи на демонстративне дистанціювання лідера партії Крістіана Форро від багаторічного прем'єр-міністра Віктора Орбана, звинувачення Szövetség–Aliancia в отриманні фінансової допомоги з боку Будапешту лунають все частіше⁶. З іншого боку, політична тінь В.Орбана буде лягати на політичний імідж будь-якої впливової партії угорської етнічної меншини у сучасній Словацькій Республіці (за винятком ліберально-поміrkованих MOSD-Híd).

Список використаної літератури

1. Sólymos Kóváry, Finta Márk, Roman Cuprik, Diko Lukáš. Maďarské peniaze pre slovenský juh: Milióny v mene budúcich hlasov? *Investigatívne Centrum Jána Kuciaka*. 26.02.2021. URL: <https://www.icjk.sk/103/Madarske-peniaze-pre-slovensky-juh-Miliony-v-mene-buducich-hlasov>.
2. Maďaři schválili dvoji občanství. Slováci pár hodin nato přišli s odvetou. *iDNES.cz*. 26.04.2010. URL: https://www.idnes.cz/zpravy/zahranicni/madari-schvalili-dvoji-obcanstvi-slovaci-par-hodin-nato-prisli-s-odvetou.A100526_094003_zahranicni_btw.
3. Kórbal Hugo. Nové příležitosti pro slovenské občany z pohledu českého občanství a obráceně aneb česko-slovenské sblížení. 05.05.2022. *Epravo.cz*. URL: <https://www.epravo.cz/top/clanky/nove-prilezitosti-pro-slovenske-obcany-z-pohledu-ceskeho-obcanstvi-a-obracene-aneb-cesko-slovenske-sblizeni-114634.html>.
4. Марадик Н., Остапець Ю., Гайданка С., Ключкович А. Еволюція партійних систем країн Вишеградської четвірки: досвід для України. Монографія. Ужгород: ЗПППО, 2014. 247 с.
5. Ткаченко І.В. Досвід постсоціалістичної трансформації у Словацькій Республіці. *Проблеми всесвітньої історії*. 2020. № 3(12). С. 168–185.
6. Остапець Ю., Ключкович А. Партійна система Словаччини: проблема функціонування та тенденції розвитку на сучасному етапі. *Регіональні студії*. 2021. № 24. С. 59–66.
7. Зан М.П. Інституційні механізми етнополітики та політична репрезентація етнічних меншин Словацької Республіки. *Політикус*. 2019. № 1. С. 88–96.
8. Počet obyvateľov podľa národnosti v SR k 1.1.2021. *Sčítanie obyvateľov, domov a bytov 2021*. URL: <https://www.scitanie.sk/obyvatelia/zakladne-vysledky/struktura-obyvatelstva-podla-narodnosti/SR/SK0/SR>.
9. Petrus Peter. Na Slovensku pribudla nová politická strana Aliancia – Szövetség. Vznikla zlúčením viacerých subjektov. *Noviny*. 02.10.2021. URL: <https://www.noviny.sk/slovensko/634464-na-slovensku-pribudla-nova-politicka-strana-aliancia-sz-vetseg-vznikla-zlucenim-viacerych-subjektov>.
10. Strana-Aliancia. URL: <https://www.strana-aliancia.sk/>.
11. Voľby a referenda. *Štatistický úrad SR*. URL: <https://volby.statistics.sk/>.
12. Kniš Viktor. Dotujú Maďarov z mimoparlamentnej Aliancie orbánovci? Od začiatku sa vzájomne podporujú. *REFRESHER – Svet modernej generácie*. 07.0.2022. URL: <https://refresher.sk/115840-Dotuju-Madarov-z-mimoparlamentnej-Aliancie-orbanovci-Od-zaciatku-sa-vzajomne-podporuju>.

⁶ Це переважно журналістські розслідування, які поширювались за декілька місяців до проведення регіональних виборів 2022 р. та у ході проведення передвиборчої кампанії [12].

THE HUNGARIAN MINORITY FACTOR IN THE SLOVAK REPUBLIC IN THE 2022 REGIONAL ELECTIONS

Yevheniy Haydanka, Volodymyr Basarab

Uzhhorod National University,

Faculty of Social Sciences,

Department of Political Science and State Administration

Universytetska str., 14, 88000, Uzhhorod, Ukraine

The article demonstrates the results of the study of electoral processes at the regional level in Slovakia in the context of the 2022 elections to the Regional Assemblies. The authors determine the influence of the Hungarian ethnic minority on political processes in the present-day Slovak Republic.

The authors followed the evolution of the ethnic Hungarian political movement in the Slovak Republic after the unsuccessful 2020 parliamentary elections and up to the current regional elections in 2022. The successful result of the parties' political rebranding of the ethnic community was the creation of Szövetség–Aliancia. The newly formed party mobilized Hungarian voters in the south and east of the Slovak Republic. Szövetség–Aliancia managed to get the first result among all parties, losing only to a group of independent candidates. According to the influence of the Hungarian ethnic minority in the 2022 regional elections, the fragmentation of regions was as follows: 1) highly fragmented – regions where the Hungarian minority party celebrated its victory (Nitra and Trnava regions in the west), 2) moderately fragmented – Szövetség–Aliancia is runner-up (central Slovak Banská-Bystrica and eastern Slovak Košice regions), 3) non-fragmented – the party of the Hungarian minority received no seats (the remaining four regions are of different geographical locations). In the Nitra and Trnava Regions, candidates from Szövetség–Aliancia competed with independent candidates for the position of President of the Region. The authors claim that Szövetség–Aliancia, as the largest party of the Hungarian minority, should establish effective communication and cooperation channels with Bratislava and Budapest. Through Szövetség–Aliancia, Hungarian Prime Minister Viktor Orbán retains the political capital of influence on contemporary Slovak politics. Early parliamentary elections in the autumn of 2023 will reveal the true political potential of the leading party of the Hungarian ethnic minority.

Key words: the Hungarian minority, the Slovak Republic, regional elections, party fragmentation, orbanism.